

SUOMI

Maaliskuu 1966

Vielä aivan viimeisinä vaaleja edeltävinä viikkoina oltiin epätietoisia vaalien lopullisista tuloksista, sillä eri puolueiden edustajien veikkaukset menivät pahasti ristiin. Vain sosialidemokraattien voitosta ja ruotsalaisten sekä kokoomuksen tappiosta oltiin melko yksimielisiä, mutta muiden mahdollisuuksista ei voitu sanoa mitään varmaa.

Ei-sosialistinen hallitus yritti koko vaaleja edeltävän vuoden pitää maan taloudellisen tilan suhteellisen vakaana, missä se laajan luotonottonsa turvin onnistuikin ja inflatorinen kehitys saatiin joksikin aikaa hidastumaan. Talouspolitiikan hoidossaan hallitus ajoi kuitenkin valtiontalouden erittäin vaikeaan tilaan, koska se käytti etukäteen jo seuraavienkin vuosien verotuloja. Tämänkin vuoksi vaalien jälkeisen hallituksen asema tulee olemaan jo alkuaikoina vaikea.

Inflatorisen kehityksen jarruttamisen lisäksi hallitus pystyi muutenkin rauhoittamaan tilannetta huomattavasti. Riittäisiksi odotetut palkkaneuvottelet vuoden alussa pysyivät rauhallisina, ja täten säästettiin suurilta lakoilta, joiden aikana poliittinen tilanne olisi kärjistynyt huomattavasti, mikä puolestaan olisi saattanut suuresti vaikuttaa vaalien tuloksiin.

Eräiden piirien odottamalta ulkopoliittiselta kriisiltäkin säästettiin, ja myös täten luotiin paremmat edellytykset rauhalliselle vaalikampanjalle.

Vaalikampanja oli suuresti tähänastisista poikkeava. Päähuomio oli kiinnitetty uudentyypiseen mainontaan, jonka sisällössä amerikkalaiset piirteet olivat leimaa antavia. Amerikkalaistuminen luonnehtii kaikkien puolueiden kampanjoita. Skdl:n ehdokkailla oli nyt henkilökohtaisia mainoksia jopa porvarillisissa lehdissä.

Näiden vaalien vaalikampanjassa televisio oli ensikerran huomattava tekijä. Useat ehdokkaat, jotka esiintyivät edukseen televisiossa, lisäsivätkin huomattavasti henkilökohtaista äänimääräänsä, jopa sellaisissakin vaalipiireissä, joissa heidän puolueensa äänimäärä laski. Television vaikutuksesta eri puolueiden kannatukseen ei voitane vielä sanoa mitään varmaa, koska tätä koskevat tutkimukset ovat kesken.

Oletettavasti kaikki puolueet kävivät toiveikkaina vaaleihin, vaikka vain sosialidemokraateille kaikki povasivat lisäpaikkoja. Mutta muidenkin mielessä kangasteli vaalivoitto. Tämän vuoksi vaalien tulos oli todellinen yllätys kaikille puolueille, myös sosialidemokraateille, joiden hurjimmatkin odotukset tulivat vaaleissa täytetyiksi.

Voimasuhteet ei-sosialististen ja sosialististen puolueiden kesken muuttuivat täysin, minkä aiheutti yksinomaan sosialidemokraattien valtaisa edustajapaikkojen lisääntyminen. Vastaavaa paikkojen lisäystä ei ole aikaisemmin tapahtunut kuin eräinä murroskausina.

Myöskin uuden eduskunnan kokoonpanossa tapahtui huomattava muutos: 78 uutta edustajaa tuli valituksi. Vastaavansuuruista kansanedustajien vaihtumista ei ole itsenäisyytemme aikana tapahtunut kuin vuosien 1919, 1922 ja 1945 vaaleissa.

Vuoden 1966 vaalien lopulliset tarkistamattomat tulokset (suluissa vuoden 1962 vaalien tulokset):

	Ääniä		Paikkoja	
	1966	(1962)	1966	(1962)
Sdp	645 399	(448 930)	55	(38)
Kes	504 949	(528 409)	49	(53)
Skdl	502 812	(507 124)	41	(47)
Kok	326 269	(346 638)	26	(32)
Rkp	141 684	(147 655)	12	(14)
Lkp	154 064	(158 005)	9	(14)
Tpsl	61 830	(100 396)	7	(2)
Spp	23 380	(49 733)	1	(0)
Muut	10 255	(15 068)	0	(0)
Yhteensä	2 370 552	(2 301 998)	200	(200)

Tuloksia tarkasteltaessa kiintyy huomio siihen, että vain yksi puolue, sosialidemokraatit, pystyi lisäämään äänimääräänsä vuoden 1962 vaaleista. Paikkojaan lisäsivät sosialidemokraattien lisäksi Tpsl ja Suomen pientalonpoikien puolue.

Tulosta voidaan pitää vasemmiston selvänä voittona, mutta samalla myös oikeistolaisuuden suurena voittona. Melkein kaikissa puolueissa pääsivät näet voitolle oikeistoainekset, jotka arvostelivat eri puolueissa harjoitettua hallituspolitiikkaa. Tämäkin osoittaa, että vaalit olivat todella selvät protestivaalit, joissa äänestäjäkunta ilmaisi tyytymättömyytensä harjoitettuun hallituspolitiikkaan.

Sosialidemokraatit saivat osakseen todellisen äänivyöryn, noin 200 000 ääntä enemmän kuin vuonna 1962. Puolue lisäsi kannatustaan jokaisessa vaalipiirissä. Suhteellisesti eniten se voitti Vaasan, Oulun ja Lapin lääneissä, mutta vielä kukaan sosialidemokraatit eivät ole mikään mainittava tekijä näiden pohjoisosien poliittisessa kartassa. Teollistuneissa rannikkovaalipiireissä puolue pystyi lisäämään enemmän kannatustaan kuin maan keskiosissa. Eri-

koisen räjähdysnomaista oli puolueen menestys kaikissa asutuskeskuksissa, mihin ehkä vaikutti eniten puolueen korostunut kuluttajaetu-asetus. Puolue sai mahdollisesti kaikki Tpsl:n menettämät äänet ja tämän lisäksi runsaasti keskiluokan ääniä erikoisesti asutuskeskuksista.

Keskustapuolueen asutuskeskuksiin laajentuminen ei onnistunut, koska sen voimakkain kilpailija, sosialidemokraatit sai juuri näistä kannatuksensa. Maaseudulla puolue kuitenkin säilytti dominoivan asemansa muihin puolueisiin verrattuna. Vaikka puolueen suhteellinen kannatus koko maassa laski 23,3 %:sta 21,2 %:iin, ei sen paikkaluku eräistä vaaliteknisistä syistä pudonnut paljoakaan. Vaalilain mukaan jaetaan edustajapaikat vaalipiirien kesken suhteessa koko asukasmäärään eikä äänioikeutettujen lukumäärään, minkä vuoksi keskustapuolue saa yliedustusta, sillä sen kannatus on suurinta lapsirikkaissa vaalipiireissä, joissa edustajat tulevat valituiksi pienellä vertausluvulla. Keskustapuolue sai yhden edustajan noin 10300 äänellä kun taas sosialidemokraatit tarvitsivat kutakin paikkaansa kohden keskimäärin 11700 ääntä. Keskustapuolueella oli vaaliliitossa muiden puolueiden kanssa hyvä onni sekä hyvää onnea myös siinä, että se sai peräti kuudessa vaalipiirissä edustajansa valituksi pienimmällä vertausluvulla eikä se vastaavasti ollut missään vaalipiirissä ns. »käyttäyspaikalla» (vaalipiirissä suurin vertausluku jolla ei tule valituksi).

Skdl menetti vuoteen 1962 verrattuna vain muutaman tuhat ääntä, mutta peräti kuusi paikkaa. Tämä johtuu sille niin epäedullisista vaaliliitoista Tpsl:n kanssa. Ihmeellisintä näissä vaaliliitoissa oli se, ettei Skdl keskittänyt ääniä joillekin harvoille ehdokkaille, vaan asetti omat ehdokkaansa niin, että äänet jakautuivat monelle eri ehdokkaalle. Tämän takia yhdellä ehdokkaalla vaaliliitossa mukana ollut Tpsl sai helposti ehdokkaansa lävitse. Skdl:n kannatuksen väheneminen oli hyvin tasaista eri vaalipiireissä. Helsingin, Hämeen eteläisessä, Oulun ja Lapin läänin vaalipiirissä Skdl:n äänimäärä kasvoi, eniten maan kahdessa pohjoisimmassa vaalipiirissä.

Kaiken lisäksi Skdl:llä oli vaaliteknisessä mielessä huono onni, sillä se jäi »kärkkymään» peräti seitsemässä vaalipiirissä. Vastaavasti se sai vain kahdessa vaalipiirissä viimeisen paikan.

Kokoomus kärsi suurimman tappionsa Helsingin ja Kymen vaalipiireissä, joista valitaan monta edustajaa. Tämän vuoksi kokoomus menetti paikkojaan, ja vastaavasti Turun eteläisessä ja Oulun vaalipiirissä, joissa puolueen kannatus nousi, se ei kyennyt nostamaan edustajamääräänsä. Muissa vaalipiireissä puolueen suhteellisen kannatuksen lasku oli hyvin tasaista, noin 0.6 prosenttiyksikköä kaikista annetuista äänistä. Kokoomuksen esiintyminen omana vaaliliittonaan monissa vaalipiireissä vaikutti osaltaan puolueen paikkojen menetykseen.

Liberaalinen kansanpuolue kärsi osittain suurimman tappion, sillä se joutui nyt pikkupuolueiden luokkaan. Liberaalien lähtöasemat olivat huonoimmat, koska tämä puolue ei ollut vielä pystynyt luomaan toimintakelpoista kenttäorganisaatiota eikä sen uusi nimi ollut vielä läheskään kaikkien äänestäjien tiedossa. Peräti kymmenessä vaalipiirissä puolue mainituista seikoista huolimatta pystyi lisäämään äänimääräänsä vuoden 1962 vaaleista. Helsingin ja Turun eteläisessä vaalipiirissä puolue kärsi romahdusmaisen tappion, molemmissa sen paikkaluku putosi puoleen. Liberaalien suuren tappion suurin syy lienee ihmeteltävän heikosti hoidetut vaaliliitot muiden puolueiden kanssa.

Ruotsalainen kansanpuolue menetti nyt paikan Turun eteläisessä ja Vaasan läänin vaalipiirissä. Kaikissa vaalipiireissä, joissa puolue oli asettanut ehdokkaita, sen äänimäärä pieneni. Tämä suuntaus tulee tulevaisuudessakin jatkumaan ruotsinkielisen väestönosan jatkuvasti pienentyessä. Lisäksi on todettu yhä suuremman osan ruotsinkielisistä siirtyvän äänestämään mm. sosialidemokraatteja.

Tpsl saa kiittää paikkojensa lukumäärän kasvusta yksinomaan Skdl:oa. Tpsl:n menestyminen vaaleissa kuvastaa selvästi vaalijärjestelmämme monimutkaisuutta. Vuonna 1962 se sai noin sadallatuhannella äänellä kaksi paikkaa, mutta nyt 60 000 äänellä peräti seitsemän.

Pientalonpoikien paluu eduskuntapuolueeksi tapahtui Kuopion läänin vaalipiirissä, jossa sen menestykseen oli myötävaikuttamassa uusi kristillinen puolue vaaliliitollaan pientalonpoikien kanssa. Pientalonpoikien puolueen äänimäärä putosi puoleen vuodesta 1962, mutta paikkaluku nousi nollassa yhteen.

Uutena yrittäjänä mukana ollut kristillinen puolue keräsi koko maassa noin 10 000 ääntä. Se oli kaikkialla vaaliliitossa monen eri puolueen kanssa. Kristillisen puolueen lähtöasemat ovat maassamme monestakin syystä heikot. Puolueen käyttämät suuret mainoskulut oli jo ennakkoon tuomittu menemään hukkaan. Kristillisen ja pientalonpoikien puolueen heikko menestys osoittaa vastustamattomasti sen tosiasian, ettei millään uudella puolueella ole mahdollisuutta saavuttaa pysyvää jalansijaa maassamme.

Risto Sänkiaho